

LÄRARHANDLEDNING KRING TEMAT KÄRLEK, KROPP OCH HÄLSA FRÅN 1700-TALET FRAM TILL IDAG

Nyfiken på: Ungdom och förälskelse förr och nu

Handledningen är skriven av Åsa Jansson, etnolog och kulturpedagog på
Fredriksdal museer och trädgårdar

Målgrupp: åk 7-9 och gymnasiet.

Bakgrund: Jag har under flera år erbjudit högstadiet och gymnasiet en historisk lektion som jag kallar ” kärlek, kropp och sex från slott till koja ” där undervisningen tar plats i 3 olika historiska miljöer på friluftsmuseet. Det är många klasser som besökt mig genom åren, framför allt elever och lärare från åk 8. Många av er lärare har frågat mig efter förslag på hur ni kan fördjupa undervisningen med era elever.

Syfte: Denna handledning är tänkt att vara en inspiration för dig som ska fokusera på temat kropp och hälsa med dina elever. Den riktar sig lika mycket till NO-lärare, biologilärare, som till SO- eller historielärare.

Upplägg: Handledningen kommer att publiceras med olika teman och läggas ut på vår hemsida.

(www.fredriksdal.se)

Tonåringar möter historia

Min erfarenhet är att tonåringar tycker det är spännande att höra om andra tonåringar från skilda tider. De är nyfikna på allt som har med förälskelse att göra. För er som lärare kan det vara bra att plocka fram ”olika röster” från historien som berättar hur det kunde gå till när man blev kär. Det känns viktigt att ge eleverna en bild av olika tiders kulturer och världsbilder. Det var skillnad på en 15-årig adelsynglings liv i 1700-talets Skåne och en bonddotter ute på landsbygden.

Det var också stora skillnader på en tonåring i Helsingborg 1906 och en i 1810-talets Småland.

Lite 1700-tal

Från 1700-talet har vi en stark svensk profil, Carl von Linné, som höll föreläsningar i sexualkunskap vid Uppsala akademi. En gammal handskrift som innehåller anteckningar från föreläsningarna har tryckts i bokform, 2007, och heter ”**Om sättet att tillhopa gå**”. I den får vi reda på hur en känd naturvetenskapsman ser på män och kvinnor och deras kärleksliv. Beskrivningarna är öppna, rättframma och biologiskt inriktade. Linné klassificerar och systematiserar även den mänskliga sexualiteten:

”Den som är blek har antingen mycket at tänka på, eller är man kär; Bleke äro ock lågsinte. Ja de äro bleke är man som plär kalla blåa under ögonen, åstunda högeligen coitus (älskog), och när de icke få så kunna de blifwa helt rasande och wilja göra af med sig sjelfwa.”

(sidan 10, ”Om sättet att tillhopa gå”)

TIPS!

Använd gärna boken och låt eleverna sitta i små grupper och få var sitt stycke att läsa, tolka och berätta för de andra vad innehållet säger. Det ger en fantastisk tidsbild av upplysningstiden, hur Linné tänkte och hur synen var på kvinnor och män.

Gustav Reidersköld, årskurs 8, från Pårps skola, får hjälp av Fredriksdals kulturpedagog Åsa Jansson att "bli" en adelsyngling från 1700-talet. Fotograf: Sven-Olof Larsén

Folktrons betydelse

Långt fram i tiden var **magi och folktro** en viktig ingrediens i många människors liv. Min erarenhet är att många elever och vuxna tycker det är spännande med folktron. Folktron ger oss en inblick i hur människor tänkte och vad de var rädda för, längtade efter och vad som var förbjudet, tabu.

I alla tider har det funnits människor som blir förälskade men där förälskelsen inte var besvarad från den andra personen. Olika knep har nyttjats genom tiderna.

Hör här vad en 80 år gammal gumma berättade år 1908:

”Blir en flicka kär i en pojk som hon ej tror vill hava henne eller om hon märker att hennes fästman blir kall mot henne så skall hon gå in ett rum, rulla ned fönstren, låsa dörrarna och med en sax klippa några hår av dem som sitter på hennes könsdelar och alldeles intill öppningen därstädes. Dessa hår skall hon sedan klippa sönder mycket korta och blanda dem i våffelsmet, och dessa våfflor skall hon giva den gossen och noga tillse att han äter dem, så han blir kär i henne.”

(Ebbe Schön, Älskogens magi, folktro om kärlek och lusta, sidan 19)

Diskutera med dina elever hur det känns att vara med om obesvarad förälskelse.

TIPS:

Låt dina elever arbeta i grupper. Varje grupp får en litterär text, en sång, en bild eller filmsnutt som handlar om olycklig, obesvarad eller förbjuden kärlek. Ta gärna exempel från olika tider. Kanske kan grupperna få välja själva vilket material de vill arbeta med. Redovisa för varandra och diskutera.

Det finns andra ingångar till förälskelsetemat som är spännande att prata om:

- Var träffades tonåringar förr?
- Hur gick det till när man hade sin första träff/date?
- Hur såg könsrollerna ut? Vem tog initiativet till första träffen? Hur är det idag?
- Hur kunde man visa att man var kär? Vad gav man varandra i present? Vad kan man ge någon man är kär i idag?
- Fick man bli kär i vem man ville? Fanns det homosexualitet förr? Fick man gifta sig med den man önskade? Hur är det idag? Jämför gärna olika kulturer.

Bakgårdarna i städerna kunde vara en mötesplats för två förälskade tonåringar i början av 1900-talet. Många tonåringar delade rum och säng med syskon och hade svårt att ta hem sin kärlek till lägenheten. På bakgårdarna fanns utedassen och tvättlinorna med tvätt på tork, men där kunde man kanske vara ifred för en stund i porten med en förstulen kyss mellan två unga människor som ville vara nära varandra.

Jag vet tyvärr inte var bilden är tagen och vem som är fotograf. Men den säger mycket om en svunnen tid.(Skribentens kommentar)

På bilden har vi ett målat skäkteträ. Omålade skäkteträn är redskap som kvinnor i bondesamhället använde för att slå fram linfibrer från linstjälkarna.

Men ett målat skäkteträ var en fästegåva från en man till en kvinna för att visa henne att han var kär i henne och ville gifta sig med henne. Ofta målades kvinnans initialer och aktuellt årtal på framsidan.

Fotograf: Åsa Jansson

Andra frågor som är spännande att prata om:

- Hur gammal var man när man hade samlag första gången?
- Fanns det preventivmedel?

*Påarps skola på besök i mitt program ” Kärlek, kropp och sex, från slott till koja. Vi är i Apoteket från slutet av 1800-talet och provblåser en djurtarmskondom från nötdjur. Det var förbjudet att sälja eller informera om kondomer i Sverige fram till 1937, så det var tur att folk kunde använda djurtarmar i smyg. Ebba Winde Björk, Gustav Reiderskiöld, Linnea Magnusson, Mathis Åstrand, Simon Ollinger, Oliver Wendel, Kevin Andersson tittar på när Åsa Jansson provar så att tarmen är hel.
Fotograf: Sven Olof Larsén, Kulturmagasinet*

TIPS:

Bjud in en äldre person som tycker om att berätta om sitt liv. Låt eleverna intervjua personen om hur det var när man blev kär i hans/hennes ungdom. Det goda berättandet och det personliga samtalet mellan elever och en klok vuxen är ju som vi alla vet ett fantastiskt sätt att få en trygghet och förståelse för sin egen plats i samhället. Men det ger ju också en kunskap om hur det var i en annan tid.

Bygg gärna på den personliga berättelsen med att ta reda på mer om den tiden personen rör sig i (exempelvis 1940-talet i Helsingborg).

Behöver ni mer tips eller vill diskutera upplägg? Hör av er till mig:

Fredriksdal museer och trädgårdar

Åsa Jansson, 042-10 45 07

asa.jansson@helsingborg.se

Litteraturtips:

- Ebbe Schön, Älskogens magi, folktro om kärlek och lusta, 1996 , Rabén Prisma
- Carl von Linnés sexualföreläsningar, Om sättet att tillhopa gå, 2007, Zindermans förlag
- Kulturens årsbok 2007, Sexuellt, (publicerad av friluftsmuseet Kulturen i Lund som en årsbok till medlemmarna i Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige)
- Bibeln: Höga visan
- Tidningen Biologen nr 2, 2014, artikeln Tema kropp och hälsa, skriven av Åsa Jansson
- Tidningen Minnensas journal, svensk vardagshistoria, i samarbete med Land. (Finns att köpa i större, välsorterade matbutiker)

Historia på nätet:

- www.ts.skane.se Terra Scaniae berättar om människor som levt i Skåne. Till alla berättelser finns utförliga källredovisningar. Berättelserna skrivs av barn- och ungdomsförfattare. Allt görs i samarbete med ämnesexperter. Terra Scaniae är utformad som ett stöd för skolan. [Region Skåne](#) med [Kultur Skåne](#) och [Stiftelsen framtidens kultur](#) samt [Helge Ax:son Johnsons stiftelse](#) är huvudfinansiärer.
- www.historiesajten.se/index.asp